

Aristoteles'in *Politika*'sında Kadın (Tarihsel Bağlam ve Eleştirel Bir Değerlendirme)

Woman in Aristotle's Politics (A Historical Context and a Critical Evaluation)

ELİF NUR ÇELİKER

ASBÜ İslami Araştırmalar Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi. Kırşehir Türkiye

ASBÜ Institute of Islamic Studies, Master's Student. Kırşehir, Türkiye

Türü: Makale

ORCID 0009-0009-4659-5920

elifturgut518@gmail.com

Geliş Tarihi: 15 Ocak 2026 | Yayın Tarihi: 30 Nisan 2026

Özet

Aristoteles'in *Politika* adlı eserinin yakından incelenmesi, onun kadınlara ilişkin görüşlerinin özellikle dikkat çekici olduğunu ortaya koymaktadır. Aristoteles'in sıklıkla çağının ilerisinde bir filozof olarak tasvir edildiği düşünüldüğünde, kadınlar konusunda neden daha eşitlikçi bir tutum geliştirmediği sorusu doğal olarak gündeme gelmektedir. Bu mesele yalnızca Aristoteles'e odaklanarak açıklanamaz; aksine, Antik Yunan'ın daha geniş siyasal ve toplumsal yapısı içinde ve daha genel olarak farklı medeniyetlerde kadınlara ilişkin hâkim tasavvurlar çerçevesinde konumlandırılmalıdır. Nitekim kadın hakları, feminenlik ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konular, insanlık tarihinin geç evrelerinde sürekli bir düşünsel ve siyasal tartışma alanı hâline gelmiştir. Bu bağlamda çalışma, Aristoteles'in kadınlara ilişkin görüşlerinin kendi döneminin sosyo-tarihsel koşulları tarafından nasıl şekillendirildiğini incelemeyi ve onun siyaset felsefesinde kadına atfettiği konumu analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Abstract

A close examination of Aristotle's *Politics* reveals that his views on women are particularly noteworthy. Given that Aristotle is frequently portrayed as a philosopher ahead of his time, the question naturally arises as to why he did not articulate a more egalitarian position concerning women. This issue cannot be understood solely by focusing on Aristotle himself; rather, it must be situated within the broader political and social structures of Ancient Greece and, more generally, within prevailing conceptions of women across different civilizations. Indeed, matters such as women's rights, femininity, and gender equality entered sustained intellectual and political debate only in relatively late phases of human

history. Against this backdrop, the present study seeks to examine how Aristotle's views on women were shaped by the socio-historical conditions of his era and to analyze the position he assigns to women within his political philosophy.

Giriş

Aristoteles, MÖ 4. yüzyılda yaşamış özellikle Atina başta olmak üzere Antik Yunan şehir devletlerinde hüküm süren siyasi sistemleri incelemiş önemli bir filozoftur. Bu dönemde Antik Yunan'daki polis/şehir devlet yapısında, vatandaşlık haklarının yalnızca özgür erkeklerle tanındığı, kadınları ise toplumsal ve siyasal alanın dışında bıraktığı görülmektedir. Buradan hareketle Aristoteles'in siyaset felsefesine dair görüşlerinin, içinde bulunduğu toplumun yapısından büyük ölçüde etkilendiği söylenebilir. Bu konuda Aristoteles eserlerinde konuyla ilgili farklı görüşler ortaya koyar.

Aristoteles'in *Politika* eserinde ortaya koyduğu kadın anlayışı, onun toplumsal cinsiyet rolünden beklediği düşüncelerini anlamak açısından büyük önem taşır. Ona göre kadınlar doğaları gereği erkeklerden -bedensel açıdan- daha zayıf, eksik ve akıl yürütme kapasiteleri sınırlı varlıklardır. Aristoteles, erkekleri yönetici, kadınları ise yönetilmeye uygun bireyler olarak görmekte, bu bakış açısı, onun siyaset teorisinde kadını kamusal alanın dışında konumlandırmasına neden olmaktadır. Modern siyaset felsefesi ve günümüz değer yargıları açısından değerlendirildiğinde, Aristoteles'in kadına dair yaklaşımı -kadını yurttaş statüsüne almaması, siyasal haklardan yoksun bırakması ve kamusal yönetim süreçlerinin dışında tutması- felsefi ve etik açılardan eleştiriye açık bir duruş sergilemektedir. Konuya yalnızca *Politika* eseri üzerinden değil, başka bir eseri üzerinden de açıklık getirmek gerekirse Aristoteles'in *Metafizik* adlı yapıtında kadın-erkek ilişkisine dair yaklaşımlarının, *Politika*'da ortaya koyduğundan yer yer farklı bir çerçeve çizdiği görülmektedir. Burada Aristoteles, erkek ve kadın arasında özsel bir fark bulunmadığını ileri sürer. Erkek ile dişi arasındaki ayrımın bir karşıtlık ilişkisi olduğunu kabul etmekle birlikte, bu farkın türsel bir ayrım teşkil etmediğini vurgular. Aynı metinde, erkeklik ve dişilik, bedenin farklı hallerinden ibaret sayılır; her iki cinsiyetin de aynı meniden kaynaklandığı ve yalnızca fizyolojik açıdan farklılaştığı ifade edilir. Bu bağlamda Aristoteles,

kadın ve erkeği doğada farklı işlevleri üstlenen ama öz bakımından aynı düzlemde yer alan varlıklar olarak görmektedir. Bu yaklaşım, onun felsefi sistematiğinde cinsiyet farkının doğal bir çeşitlilik olarak yorumlandığını ve değer hiyerarşisine indirgenmediğini gösterir.¹

Görüldüğü üzere Aristoteles'in *Politika*'da kadınlara dair ortaya koyduğu düşünceler, *Metafizik*'teki özsel eşitlik anlayışıyla çelişen bir görünüm arz eder. Aristoteles, *Politika*'da kadın ile erkek arasındaki ilişkiyi yalnızca biyolojik bir zorunlulukla değil, aynı zamanda toplumsal düzenin gerektirdiği iş bölümüyle temellendirir. Ona göre, kadın ile erkeğin birlikteliği yalnızca soyun sürdürülmesine hizmet etmez; aynı zamanda toplumsal düzenin ve güvenliğin temini açısından da zorunlu bir yapısal işlev görür. Ancak bu ilişki, sadece cinsiyet farkına değil, aynı zamanda akıl ve fiziksel güç temelinde de şekillenir. Buradan hareketle Aristoteles'in *Metafizik*'te cinsiyetleri öz bakımından eşit görmesine rağmen, *Politika*'da toplumsal işleyişi koruma kaygısıyla kadını ikincil bir konuma yerleştirdiği sonucuna varmak mümkündür.

Bu çalışmada, Aristoteles'in kadın konusundaki görüşlerinin dōnemsel koşullar içinde nasıl şekillendiğini ele almak amacıyla Aristoteles'in *Politika*'da kadınlara ilişkin dikkat çeken bazı pasajlar analiz edilerek onun bu konudaki düşüncelerine dair genel bir çerçeve sunulacaktır.

1. Aristoteles'in *Politika*'sında Kadın

Aristoteles, *Politika*'da yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkiyi açıklarken, bu bağı doğaya içkin bir düzenin yansıması olarak görür; tıpkı erkek ile kadın arasındaki ilişki gibi bu hiyerarşinin de doğal ve zorunlu olduğunu öne sürer. Ona göre erkek ile kadın arasındaki bir arada olma, yalnızca biyolojik bir gereklilik değil, aynı zamanda ortak güvenliğin sağlanması açısından da zorunlu bir birlikteliktir. Ancak bu ilişki, sadece cinsiyet farkına değil, aynı zamanda akıl ve fiziksel güç temelinde de şekillenir. Bu noktada Aristoteles'in kölelik üzerine geliştirdiği düşünceler, kadınlara ilişkin bakış açısını anlamada aydınlatıcı olabilir. Ona göre:

¹ Detay için bk. Abdullah Çağıl, *Batı Felsefesinde Kadının Yeri*, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).

Gereken şeyleri zekâsıyla önceden görebilen bir kimse, doğaca yönetici ve efendidir; oysa beden gücüyle bunları yapabilen bir kimse doğaca köledir, yönetilenlerden biridir. Bundan ötürü, efendiyle köleyi birleştiren ortak bir çıkar vardır.²

Burada Aristoteles, yöneticilik ve kölelik durumlarını yalnızca toplumsal bir düzenin sonucu olarak değil, doğanın yasası olarak görmektedir. Yani bir bireyin yönetici mi yoksa yönetilen mi olacağını belirleyen şey, onun doğuştan sahip olduğu zihinsel kapasite ve fiziksel yeterlilikleridir.³

Ancak Aristoteles, kadınları doğrudan kölelerle eş tutmaz. *Politika*'nın devamında şu ifadeye yer verir:

Erkeğin kadından üstün bir zekâsı olduğu kendiliğinden belli sayılmaktadır, fakat bu böyledir diye köle ile kadın özdeşleştirilemezler.⁴

Burada Aristoteles'in kadınlara ilişkin düşüncelerinde, onları tümüyle edilgen ya da akıldan yoksun varlıklar olarak değil, sınırlı da olsa ruhsal yetilere sahip bireyler olarak tanımladığı görülür. Kadınlar, onun düşüncesinde kölelerle aynı düzlemde yer almaz. Aksine, Aristoteles kadınların da ruhun akledici yönüne sahip olduklarını belirtir; ancak bu aklın işleyişinde bir eksiklik olduğunu ileri sürer.⁵ Bu düşünce, onun ruh teorisiyle tutarlıdır:

Ruhun düşünme yetisi kölede hiç yoktur; kadında vardır ama işlemez, çocukta ise henüz gelişmemiştir. Onun için ahlâk erdemleri bakımından da aynı koşulların geçerli olduğunu kabul etmemiz gerekir.⁶

² Aristoteles, *Politika*, çev. Mete Tunçay, (İstanbul: Remzi Kitapevi, 1975), 8.

³ Bk. Akıl-doğa arasındaki ilişkide öne çıkan anlayış, doğanın kontrol edilmesi ve akıl aracılığıyla tahakküm altına alınmasıdır. Bu anlayışın öznesi de yani akıl, erkek ile özdeşleştirilir. Öznenin karşısında yer alan doğa da nesnelleştirilir. Batı'da bu algısının temellerini atan Platon ve Aristoteles'in felsefesi; akli doğaya üstün olarak tanımlar. Neslihan Özgenç, Erdoğan vd. "Kadın ve Doğa İlişkisi Bağlamında Ekofeminizmin Sanata Yansımaları", *Sanat Dergisi* 36 (2020). 36. 33-50.

⁴ Aristoteles, *Politika*, 8.

⁵ Mustafa Kaya, "Aristoteles'in Ruh Anlayışı", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (2014), 91-98

⁶ Aristoteles, *Politika*, 28.

Bu pasaj, Aristoteles'in kadına dair görüşlerini anlamada önemli bir bağlam sunar. Zira o, kadını tümüyle pasif veya değersiz bir varlık olarak değil, doğasının gereğiyle sınırlı ama yine de ahlaki eğitim ve yönlendirmeye açık bir birey olarak değerlendirir. Kadının ahlaki erdemlere sahip olabileceği fikri, onun birey olma potansiyelini yadsımayan bir bakış açısı içerir. Nitekim Aristoteles, kadınların toplumdaki sayı bakımından önemine de dikkat çeker. Toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasal yapının devamlılığı açısından eğitimlerinin gerekliliğini vurgular. Bu, onun kadınları kamusal hayatın dışında bırakırken dahi onların toplumsal sistem içindeki etkisini inkâr etmediğini gösterir:

Bu demektir ki, çocukların ve kadınların da -en azından onların iyiliğinin devletin iyiliğine bir etkisi olacağı düşünüldüğünde- devletin anayasası göz önünde tutularak eğitilmesi gerekir Gerçekten de böyle bir etki vardır. Çünkü kadınlar, ergin özgür bireylerin yarısını meydana getirir. Çocuklar da geleceğin yurttaşları olacak ve siyasal yaşama katılacaklardır.⁷

Bu yaklaşım, Aristoteles'in kadınların siyasal ve toplumsal düzen üzerindeki dolaylı etkisini kabul ettiğini ve bu nedenle onların eğitiminin önemini kavradığını göstermektedir.⁸ Dolayısıyla Aristoteles, kadını kamusal alanın dışında konumlandırırsa da devletin sürekliliği ve yurttaşlık erdemlerinin aktarımı açısından vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirir. Bu durum, onun kadınlara yönelik bakışında sadece bir dışlama değil, aynı zamanda belirli bir stratejik değer atfetme eğilimi bulunduğunu gösterir.

Bu bağlamda, Aristoteles'in kadınların eğitilmesini savunması onların bireysel gelişimi ya da siyasal haklara sahip olmalarıyla ilgili değildir. Kadının eğitimi, daha çok erkek yurttaşla olan ilişkisi, aile içindeki rolü ve çocuk yetiştirme sorumluluğu çerçevesinde önem kazanır. Kadınların nitelikli bir eğitim alması, yalnızca bireysel gelişimleri için değil, aynı zamanda geleceğin yurttaşlarını yetiştirebilmeleri ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğine etkin biçimde katkı sunmaları açısından da temel

⁷ Aristoteles, *Politika*, 29.

⁸ Bk. Aristoteles, kadını çoğunlukla ideal toplum düzeninin inşasında aile ve sosyal hayatın selameti için yurttaşlara uygun rolleri tartışırken ele alır. Abdullah Çağıl, "Aristoteles Felsefesinde Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet Anlayışı", *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)* 10 (2022), 62-68.

bir gerekliliktir. Bu yaklaşım, Aristoteles'in "iyi yurttaş" idealini kadına doğrudan değil, ancak dolaylı yollarla uygun gördüğünü gösterir. Kadınlar, siyasal yaşama doğrudan değil; çocukları, eşleri ve toplumsal ahlak düzeni üzerinden dolaylı biçimde katkı sunabilecek bireyler olarak görülür. Aristoteles'in siyaset anlayışı; yasa koyma, tartışma ve yönetme gibi rasyonel faaliyetlere dayanır. Bu yönüyle kadın, siyasal süreçlerde etkin bir özne olmaktan ziyade, edilgin ve destekleyici bir unsur konumundadır. Ancak yine de kadınların eğitimi siyasal yapının kalitesini etkileyeceği düşüncesiyle önemsenir.

Aristoteles kadınları toplumsal bütünlük içerisinde önemli bir konuma yerleştirir; ancak bu konum, erkeklerle eşit düzeyde bir yurttaşlık statüsüne sahip değildir. Kadınlar toplumun yarısını oluşturdukları için eğitilmelidir. Fakat bu eğitim, onların bireysel özgürlüklerini ya da siyasal katılımlarını geliştirmekten ziyade devlet düzeninin devamlılığını sağlamaya yöneliktir. Kadın, bu sistemde bir özne değil; iyi bir erkek yurttaşın yetişmesinde gerekli zemin ve siyasal düzenin sürdürülebilirliğinin teminatı olarak görülmektedir.

Sonuç

Aristoteles'in kadınlara dair düşünceleri, *Politika* adlı eserinde yer alan ifadelerden açıkça görüleceği üzere kadını doğası gereği erkeğe tabi bir varlık olarak tanımlaması, onun doğa, akıl ve erdem arasında kurduğu hiyerarşik ilişkiyle doğrudan bağlantılıdır. Aristoteles, yöneticilik yetisini akıl ile özdeşleştirirken, kadının aklının eksik işleyen bir yapıya sahip olduğunu ileri sürmüş ve bu nedenle kadınların kamusal ve siyasal alanlarda aktif olamayacağını savunmuştur.

Bu görüşlerin (kadınla ilgili olumsuz gibi görülebilecek görüşler) eserin farklı bölümlerinde tekrarlandığı görülse de konunun mahiyetini anlamak açısından sunulan örnekler yeterli ipuçlarını vermektedir. Bu noktada anlaşılması gereken temel mesele, Aristoteles'in kadınlara dair açıklamalarının yaşadığı dönemin zihniyetiyle büyük ölçüde uyumlu olduğu, hatta onu sistemli bir biçimde temellendirdiğidir. Zira yaşadığı çağda, günümüzdeki anlamıyla kadın hakları, bireysel özgürlükler veya toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kavramlar henüz tartışma konusu olmamıştır. Dolayısıyla Aristoteles'in kadına yönelik yaklaşımı, bugünün

normlarıyla bakıldığında sorunlu görünse de kendi çağının düşünsel ve toplumsal sınırları içinde değerlendirildiğinde daha tutarlı ve anlaşılır hâle gelir.

Bununla birlikte, Aristoteles'in kadınları tamamen zihinsel yetilerden yoksun bir varlık olarak görmediği de unutulmamalıdır. Onun kadınlarda ruhun akledici yönünün var olduğunu kabul etmesi, fakat bu yetinin işlevselliğini sorgulaması, Aristoteles'in kadın ile erkek arasında bir derece farkı gözettiğini göstermektedir. Ayrıca kadınların toplumsal yapının önemli bir parçası olduğunu kabul ederek eğitimlerinin devlet düzeni açısından da etkili olduğunu vurgulaması, Aristoteles'in bu konuda yüzeysel bir bakışa sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

Özetle, Aristoteles'in kadın anlayışı, modern değerlerle örtüşmese de yaşadığı dönemin düşünsel sınırlarını zorlayan, sistemli ve tutarlı bir yaklaşım sunar. Bu nedenle onun düşüncelerini ele alırken, tarihsel bağlamın dikkate alınması ve bugünkü ölçütlerle doğrudan yargıya varılmaması, daha adil ve bilimsel bir değerlendirme imkânı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aristoteles. *Politika*. çev. Mete Tuncay. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1975.
- Çağıl, Abdullah. *Batı Felsefesinde Kadının Yeri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Çağıl, Abdullah. "Aristoteles Felsefesinde Biyolojik ve Toplumsal Cinsiyet Anlayışı". *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)* 10 (2022), 62-68.
- Neslihan Özgenç, Erdoğan - Onur Karaalioğlu - İhsanur Ömür. "Kadın ve Doğa İlişkisi Bağlamında Ekofeminizmin Sanata Yansımaları", *Sanat Dergisi* 36 (2020), 33-50.
- Kaya, Mustafa. "Aristoteles'in Ruh Anlayışı". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (2014), 91-98.